Рекомендована д. біол. нак, проф. І. М. Кліщем
УДК 372.8 : 615.03 : 378.4

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ ФАРМАКОТЕРАПІЇ НА БАЗІ ДОКАЗОВОЇ МЕДИЦИНИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

©О. В. Кривов'яз

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

Резюме: в статті наведено результати впровадження основ доказової медицини на прикладі фармакотерапії. Виявлено підвищення фахового рівня студентів на фоні вивчення основ доказової медицини. Розглянуто перспективи подальшого вивчення засад доказової медицини фармакотерапії.

Ключові слова: доказова медицина, фармацевтична освіта, методологія.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку медицини у світі підвищують вимоги до підготовки лікарів та провізорів і в Україні. Збільшення об'ємів наукової інформації, широкий спектр лікарських засобів та схем терапії, які можна застосовувати для лікування пацієнта і представлені на ринку, підвищують вимоги до особистості лікаря та провізора як самостійно мислячого індивідуума, що приймає рішення про вибір засобу лікування даного пацієнта.

Вибір фармакотерапії повинен базуватися на доказовій базі, яка сприяє прийняттю найоптимальнішого рішення для пацієнта – тобто, досягти максимального ефекту з мінімальними економічними витратами та побічними діями. Саме на допомогу працівникам практичної фармації розроблено методику мета-аналізу та стандартизації, що отримали узагальнювальну назву доказової медицини (evidence-based medicine), термін запропонований англійським епідеміологом Арчі Кохрейном у 1972 році [1]. Принципами доказової медицини є застосування результатів науково обґрунтованих результатів досліджень в практичній фармації та індивідуальній практиці, результати досліджень не є догмою, а постійно оновлюються й інтегруються в практику, не замінюючи власний досвід [2, 3].

Ефективність та доцільність застосування певної методики лікування класифікують так:

· клас I – наявність консенсусу та/або доказів щодо ефективності, доцільності застосування та сприятливої дії процедури;

· клас II – суперечливі докази та відсутність консенсусу щодо ефективності та доцільності застосування процедури (II a – «шальки терезів» доказів/консенсусу схиляються до ефективності та доцільності застосування процедури; II b – «шальки терезів» доказів/консенсусу схиляються до неефективності та недоцільності застосування процедури);

· клас III – наявність консенсусу та/або доказів щодо неефективності та недоцільності застосування процедури, а в окремих випадках – навіть її шкідливості [1, 2, 3].

У свою чергу, ступінь доведення ефективності та доцільності застосування процедури поділяють на три рівні:

· рівень A – дані, отримані хоча б у двох рандомізованих дослідженнях;

· рівень B – дані, отримані в одному рандомізованому клінічному дослідженні та/або в мета-аналізі, або в кількох нерандомізованих дослідженнях;

· рівень C – консенсус переконань експертів, що ґрунтується на результатах досліджень та клінічній практиці.

З метою активного впровадження в повсякденну практику провізора в Україні принципів доказової медицини необхідно формувати методологічні підходи у студентів вищих медичних навчальних закладів, що і здійснюється в передових медичних школах світу [4].

Мета роботи – розробка методології впровадження основ доказової медицини при вивченні фармакотерапії у студентів 4–5 курсів.

Методи дослідження. Проводили анкетування та опитування 46 студентів Вінницького національного медичного університету (ВНМУ) протягом вивчення предмета «Клінічна фармакологія» на 4–5 курсі з основ доказової медицини за період 2010–2011 навчального року. Зокрема, розроблено анкету із вивчення критеріїв прийняття рішення з призначення певного виду лікування та основних параметрів доказової медицини [1]. Протягом року на практичних заняттях зі студентами розбирали засади доказової медицини на прикладі конкретних рекомендацій та клінічних настанов згідно з програмою, затвердженою методичною радою фармацевтичного факультету. Контроль за впровадженням основ здійснювали

в режимі анкетування та при опитуванні студентів. Студентам пропонували при підготовці використовувати відкриті джерела інформації [5], що присвячені результатам, отриманим при дослідженні терапевтичної ефективності з позицій доказової медицини. Також регулярно проводили підготовку рефератів на основі оглядів фармакотерапії певних патологій з позицій доказової медицини. Кожен студент підготував хоча б один реферат або доповідь.

Результати дослідження аналізували за стандартними статистичними методиками [6].

Результати та обговорення. На початку навчального року за результатами анкетування студентів виявлено, що важливими факторами для прийняття рішення студенти вважали в основному фактор власного досвіду, отримані знання з підручників, рекомендації експертів, рекламу препарату і наостанок – наявні докази з позицій доказової медицини (табл. 1).

Таблиця 1. Параметри, важливі для прийняття рішення про призначення лікування, визначені на початку навчального року

Рівень за важливістю	Параметр	Кількість студентів	
		абс.	%
1	Власний досвід	46	100
2	Отримання знання із підручників та лекцій	46	10
3	Рекомендація фахівців-експертів	23	50
4	Реклама препарату	16	29
5	Доказова медицина	15	28

Таким чином, реклама препарату та джерела доказової медицини спочатку для багатьох студентів були рівноцінними за якістю джерелами інформації щодо прийняття рішення.

Також лише 6 студентів із 46 знали про основні параметри доказової медицини і можливість їх застосування практичним лікарем. Це засвідчило, що із 46 студентів лише 6 свідомо визначили доказову медицину як параметр прийняття рішення про призначення лікування, хоча загалом таких студентів було 15.

При проведенні подальшого анкетування виявлено, що 11 студентів із 46 (25 %) регулярно використовували інші джерела інформації, крім підручників, лекційного та методичного матеріалу, при підготовці до практичних занять із терапії. При цьому жоден студент, як виявило анкетування, не використовував критерії доказової медицини при відборі матеріалу при підготовці, що встановлено певний парадокс – знання основ доказової медицини без методичного впровадження не дає практичного результату для студентів.

При подальшому анкетуванні після вивчення основ доказової медицини та проходження курсу виявлено суттєві зміни в ранжуванні критеріїв (табл. 2).

Таблиця 2. Параметри, важливі для прийняття рішення про призначення лікування, визначені після вивчення курсу доказової медицини

Рівень за важливістю	Параметр	Кількість студентів	
		абс.	%
1	Власний досвід	46	100
2	Отримання знання із підручників та лекцій	46	100
3	Доказова медицина	36	77
4	Рекомендація фахівців-експертів	15	35
5	Реклама препарату	11	25

Як свідчать отримані дані, збільшилась роль доказової медицини серед студентів після отриманої інформації із застосування її критеріїв у практиці лікаря. Зазначимо, що близько чверті студентів і в кінці вивчення матеріалу не визнали дані доказової медицини достатніми для прийняття рішення про раціональну фармакотерапію.

Роль реклами препарату в мотивації прийняття рішення, як і рекомендацій фахівців-експертів, суттєво знизилась серед студентів, що вірогідно вказує на появу більш наукового підходу в даному питанні серед даної групи.

При подальшому анкетуванні виявлено, що саме 36 студентів, які вказали на доказову медицину як критерій прийняття рішення про призначення лікування, засвоїли основи доказової медицини і методологію застосування її критеріїв у практиці лікаря. Тобто, систематизоване вивчення основ доказової медицини на практичних заняттях сприяє зміні клінічного мислення, на відміну від одиничного ознайомлення з принципами доказової медицини, що відбувалось з усіма 46 студентами при підготовці рефератів.

Також встановлено, що 25 студентів ($p>0,05$) стали систематично використовувати допоміжні матеріали при підготовці до практичних занять

із терапії. Із них 16 стали використовувати критерії доказової медицини – клас та рівень доказовості – при відборі матеріали для підготовки. Всі 16 студентів активно користувалися комп'ютером, що дозволяло швидко та оперативно знаходити інформацію із відкритих джерел.

Серед 25 студентів 15 вільно володіли англійською мовою, що зумовлено широким вибором матеріалів саме англійською мовою та відсутністю централізованих ресурсів вітчизняних джерел досліджень з параметрами доказової медицини з терапії.

Проведене дослідження засвідчило, що впровадження основ доказової медицини у студентів медиків має відбуватись систематизовано під контролем викладачів, що володіють сучасними методиками навчання та вільно орієнтуються в доказовій медицині. Також бажано створити загальнонаціональну базу даних із основних досліджень із застосуванням доказової медицини для лікарів практичної медицини та студентів.

Перспективою досліджень є створення та впровадження в практику методологічно обґрунтованих програм із вивченням даних з позицій доказової медицини з кожного клінічного предмета, які вивчають у вищих медичних закладах України, і це дозволить підвищити рівень фахової підготовки фахівців.

Висновки. 1. Основи доказової медицини є важливою складовою в підготовці студента вищого медичного закладу.

2. Застосування систематизованої підготовки з основ доказової медицини у студентів підвищує рівень прийняття рішення про призначення фармакотерапії.

3. Основи доказової медицини необхідно викладати систематизовано та з використанням відкритих джерел інформації.

Література

1. Доказательная медицина. Ежегодный справочник. – М. : Медиасфера, 2002. – Вып. 1. – 1400 с.
2. Власов В. В. Введение в доказательную медицину / В. В. Власов. – М. : Медиасфера, 2001. – 392 с.
3. Уваренко А. Р. Про розроблення та впровадження принципів доказової медицини в Україні / А. Р. Уваренко // Бюлетень ВАК України. – 2005. – № 11. – 26 с.
4. Howie J. G. R. Addressing the credibility gap in general practice: better theory; more feeling; less strategy / J. G. R. Howie // Br. J. Gen. Pract. – 1996. – № 46. – P. 479–481.
5. The Cochrane Library [електронний ресурс] : електронна бібліотека / режим доступу : www.thecochranelibrary.com.
6. Леонов В. П. Обучение медиков статистике: попытка системного подхода к проблеме / В. П. Леонов // Международный журнал медицинской практики. – 2008. – № 2. – С. 17–22.

МЕТОДОЛОГИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ОСНОВ ФАРМАКОТЕРАПИИ НА БАЗЕ ДОКАЗАТЕЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ ДЛЯ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Е. В. Кривовяз

Винницкий национальний медицинский университет имени Н. И. Пирогова

Резюме: в статье представлены результаты внедрения основ доказательной медицины на примере курса фармакотерапии. Показано повышение профессионального уровня студентов на фоне изучения доказательной медицины. Рассмотрены перспективы дальнейшего изучения основ доказательной медицины фармакотерапии.

Ключевые слова: доказательная медицина, медицинское образование, методология.

METHODOLOGY OF TEACHING THE PHARMACOTHERAPEUTICS BASES ACCORDING TO EVIDENCE-BASED MEDICINE FOR STUDENTI IN HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS

O. V. Kryvoviaz

Vinnytsia National Medical University by M. I. Pyrohov

Summary: results of the introduction of evidence-based medicine are presented in the article on the example of pharmacotherapy course. Increasing of student's professional level is shown on the background of the evidence-based medicine study. The prospects of evidence-based pharmacotherapy further study are shown.

Key words: evidence-based medicine, medical education, methodology.